

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного
інституту публічного права
д.ю.н., професор

М. В. Лошицький

«14» лютого 2020 року

ВИСНОВОК

Науково-дослідного інституту публічного права щодо дисертації Острович Ельзи Сергіївни на тему «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Київського міжнародного університету від 30 листопада 2017 р., протокол № 4

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару відділів проблем публічного права, науково-правових експертиз та законопроектних робіт, публічно-правового забезпечення розвитку підприємництва, проблем захисту суб'єктів публічно-правових відносин Науково-дослідного інституту публічного права від «14» лютого 2020 року.

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Галуцько В.В., доктор юридичних наук, професор Ковальська В.В., доктор юридичних наук, професор Денисюк С.Ф., доктор юридичних наук, доцент Калатура М.В., доктор юридичних наук Трофімцов В.А., доктор юридичних наук Шкляр С.В., доктор юридичних наук, доцент Миськів Л.І. (науковий керівник), кандидат юридичних наук Гейц О.О., кандидат юридичних наук, доцент Сорока Л.В., кандидат юридичних наук, старший дослідник Куркова К.М.

З присутніх – 7 докторів юридичних наук та 3 кандидати юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Острович Е.С. на тему «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Острович Е.С. на тему «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, методологію та методику, охарактеризувала об'єкт та предмет дослідження, виклала основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказала науково-практичну значущість роботи, зазначила про впровадження результатів дослідження.

Автором зазначено, що кожна сучасна демократична держава приділяє велику увагу питанням забезпечення благополуччя дітей, охороні та захисту їх прав, свобод і законних інтересів, особливо тих, що позбавлені батьківського піклування. Україна у цьому не є виключення, за роки незалежності в нашій державі було розроблено та запроваджено ряд нормативно-правових актів і заходів різного характеру, спрямованих на зміцнення та розвиток правових, соціально-економічних та інших гарантій даної категорії людей. Однак, на відміну від провідних країн світу, в нашій державі в частині догляду і виховання дітей позбавлених батьківського піклування застосовується переважно інституційна система, що протягом багатьох років не отримувала суттєвих змін і перетворень. Такий підхід має низку недоліків, зокрема не забезпечує належного рівня соціалізації дитини, на чому неодноразово наголошували як представник наукових кіл, так і громадські діячі. Прагнучі вирішити означену проблему влада нарешті започаткувала процес деінституалізації в Україні, ефективність та результативність якого залежить від низки умов та факторів, зокрема надзвичайно важливе місце серед них займає ступінь науково-теоретичного опрацювання ключових аспектів деінституалізації.

Разом з тим комплексного вивчення адміністративно-правових засад здійснення деінституалізації в Україні на сьогодні не проводилося, що обумовлює актуальність та доцільність представленого дослідження, в якому розглядаються загальні та специфічні аспекти адміністративно-правового забезпечення означеного процесу в нашій державі.

Викладене обумовлює актуальність глибокого та змістовного дослідження адміністративно-правових засад деінституалізації в Україні.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

По завершенню доповіді Острович Е.С. присутніми були поставлені такі **запитання:**

Куркова К.М.: Шановна Ельза Сергіївна, назвіть будь ласка характерні ознаки де інституалізації.

Відповідь: Дякую за запитання. Нами було виокремлено такі

характерні ознаки де інституалізації: а) динамічність, оскільки деінституалізація має властивий тільки їй алгоритм процесів; б) варіативність, – наявність альтернативних шляхів догляду за дитиною або іншою особою, яка залишилася в складних життєвих обставинах; в) перспективність спрямування, – деінституалізація спрямована на покращення життєвої ситуації та соціального положення особи/дитини, яка опинилася в складних життєвих обставинах; г) комплексність, тобто передбачає собою сукупність заходів, зокрема адміністративно-правового впливу на забезпечення прав осіб, які залишилися в складних життєвих обставинах; г) деінституалізація являє собою сукупність соціально-правових послуг, що надаються державою особі/дитині, яка залишилася в складних життєвих обставинах.

Калатура М.В.: Які конкретні пропозиції щодо удосконалення процесу деінституалізації в Україні Вами були сформовані?

Відповідь: Нами були сформовані такі пропозиції щодо удосконалення процесу деінституалізації в Україні: по-перше, реалізація державної політики спрямованої на деінституалізацію й, відповідно, реформування системи соціального захисту дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах потребує комплексної, планомірної, виваженої роботи з повним усвідомленням органами державної влади та органами місцевого самоврядування значення своєї роботи та відповідальності за неї. Така робота має здійснюватися відповідно до визначених програм, планів та обсягів фінансування з метою всебічного захисту прав, свобод та законних інтересів дітей. Тому важливо визначити суб'єктів моніторингу за реалізацією уповноваженими органами та організаціями процесу деінституалізації; по-друге, враховуючи історичний досвід, результати міжнародної діяльності з деінституалізації, вітчизняні практичні напрацювання у цьому напрямку, вбачається доречним на деякий проміжок часу зберегти частину інституційних установ для тих дітей, які не хочуть, або не можуть (в силу різних обставин) бути влаштовані в умови сімейного типу. Обумовлюється така пропозиція тим, що різке скорочення соціальних установ може знову призвести до проблеми соціального сирітства; по-третє, необхідно привести вітчизняне нормативно-правове регулювання у сфері деінституалізації до міжнародних норм і стандартів, систематизувати його з метою вивчення колізійних питань, а також доопрацювати його у тих питаннях, які залишилися поза увагою; по-четверте, необхідно постійно працювати над підвищенням рівня обізнаності населення щодо позитивного впливу деінституалізації на дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах; по-п'яте, необхідно поступово розширювати перелік альтернативних соціальних послуг у сфері сімейного благополуччя; робити їх доступними та зрозумілими для населення; по-шосте, постійне підвищення кваліфікації фахівців із деінституалізації та їх стажування (в тому числі за кордоном) мають стати запорукою якісного запровадження реформ у соціальній сфері; по-сьоме, варто здійснювати постійний контроль як за фінансовими, так і за людськими ресурсами та періодично забезпечувати їх перерозподіл, оскільки

в ході впровадження трансформаційних процесів у сфері деінституалізації можуть виникнути обставини, де одні напрями та послуги будуть переважані, а інші стануть занедбаними, а для реформи, як вказувалося вище, важлива комплексність та всебічність.

Денисюк С.Ф.: Скажіть, які дії на Вашу думку необхідно здійснювати, щоб процес деінституалізації мав позитивні зрушення в Україні?

Відповідь: На нашу думку для того аби процес деінституалізації мав позитивні зрушення в Україні необхідно:

а) адаптувати вітчизняне законодавство до міжнародних стандартів у сфері захисту прав вразливих груп населення, які перебувають під захистом та опікою держави;

б) вивчати позитивний досвід процесу деінституалізації інших держав та впроваджувати його на національному рівні;

в) здійснювати постійну консультативну, роз'яснювальну та інформаційну роботу з громадськістю з метою залучення до процесу деінституалізації;

г) приймати участь в міжнародних урядових та неурядових організаціях, щодо здійснення моніторингу та вивчення процесу деінституалізації інших держав;

г) удосконалювати механізми своєчасного виявлення вразливих груп населення та забезпечувати їх влаштування;

д) здійснювати постійну підготовку та перепідготовку соціальних працівників;

є) збільшувати обсяги фінансування соціальної сфери..

Трофімцов В.А.: Охарактеризуйте сучасний стан нормативно-правового забезпечення деінституалізації в Україні.

Відповідь: Нормативно-правові основи деінституалізації в Україні сьогодні перебувають у досить динамічному стані, що відображено у цілій низці документів наказового характеру, які мають конкретних виконавців, строки виконання та механізми реалізації зазначених приписів, що є дуже важливим в процесі здійснення трансформаційних процесів в державі. Не залишилися поза увагою й треті особи, як то громадськість, неурядові організації, окремі фізичні та юридичні особи, які можуть сприяти удосконаленню інституційного догляду за дітьми з метою наближення його до міжнародних норм та стандартів, що є дійсно позитивними зрушеннями у нашому суспільстві

Галуцько В.В.: Розкрийте зміст та сутність процесу деінституалізації.

Відповідь: За своїм змістом та суттю деінституалізація є процесом, який направлений впливати на благополуччя людей, які мають певні ускладнення свого розвитку в суспільстві (медичні, соціальні, правові тощо). Він полягає у створенні таких умов життя для певних категорій осіб, які б унеможливили дискомфорт для них та давали можливість їм адаптуватися до суспільного життя, незважаючи на їх вади та соціальне положення. Тобто деінституалізація – це визначений та закріплений державою плановий процес поступального переведення вразливих груп

населення у новостворені соціально сприятливі та комфортні для них умови, де вони можуть реалізувати усю повноту наданих їм прав, свобод та законних інтересів.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктора юридичних наук, доцента – Миськів Лесі Ігорівни.**

У висновку зазначено, що проведене дослідження відповідає вимогам актуальності, оригінальності підходу дослідження, а отримані результати характеризуються ознаками наукової новизни. Попри наявність низки наукових публікацій українських науковців щодо загальних положень функціонування інституту деінституалізації в Україні, досі не було здійснено комплексного і системного дослідження адміністративно-правових засад деінституалізації в Україні.

Враховуючи комплексність та системність дисертаційного дослідження, при розкритті обраної теми використовувалися не тільки спеціальні, але й загальнонаукові методи, зокрема, формально-логічний, порівняльно-правовий, системний, метод тлумачення тощо.

Дисертаційне дослідження характеризується достатньо розгорнутою і, загалом вдалою структурою, що дозволило зупинитись не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість.

Робота є самостійним науковим дослідженням, містить власне розуміння автора щодо шляхів удосконалення адміністративно-правових засад деінституалізації. В цілому, висновки проведеного дослідження характеризуються науковою новизною. Кількість і якість висновків дисертантки свідчать про науковий характер дослідження, що відповідає освітньо-науковому ступеню доктора філософії. Принципові зауваження наукового керівника враховані та знайшли вирішення при доопрацюванні дисертаційного дослідження.

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що висновки, сформульовані Острович Е.С. у представленому дисертаційному дослідженні можна визнати такими, що мають характер наукової новизни і роблять значний внесок у процес пізнання і розвитку проблем, які досліджуються.

Ельза Сергіївна Острович протягом виконання дисертаційного дослідження проявила себе як науковець, який спроможний, з використанням різноманітного методологічного інструментарію, виконувати складні дослідження на високому науковому рівні.

Отже, представлене наукове дослідження «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні» відповідає вимогам, які встановлені для даного типу робіт, а здобувачка – Острович Ельза Сергіївна – заслуговує присудження їй освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової праці:

Доктор юридичних наук, професор Ковальська В.В. відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження Острович Е.С. У дисертації вперше на підставі узагальнення наукових праць вчених та аналізу чинного законодавства, розкрито адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні та надано науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення.

Актуальність та доцільність представленого дослідження, в якому розглядаються загальні та специфічні аспекти адміністративно-правового забезпечення означеного процесу в нашій державі зумовлені зокрема відсутністю комплексного вивчення адміністративно-правових засад здійснення деінституалізації в Україні.

У дисертації на підставі узагальнення наукових праць вчених та аналізу чинного законодавства розкрито адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні та надано науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення.

Належний рівень вірогідності наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу узагальнених теоретичних матеріалів та відповідних наукових методів. Новизна підходів до вирішення низки проблем, аргументованість в основних висновках відрізняють дослідження дисертанта.

Проведене дослідження дозволило автору сформулювати основні положення, що відображають його новизну, а саме: вперше: запропоновано авторське визначення поняття деінституалізація; наведено комплексне узагальнення кола суб'єктів деінституалізації; отримали подальшого розвитку пропозиції щодо удосконалення процесу деінституалізації в Україні з метою покращення якості практичної її реалізації.

Проте робота не позбавлена і окремих недоліків. Зокрема, варто було більше приділити уваги можливим напрямам імплементації позитивного зарубіжного досвіду в Україні. Висловлене зауваження не впливає на позитивну оцінку дисертації. Вона є завершеним, актуальним, самостійним та аргументованим дослідженням. Положення і висновки дисертації належним чином висвітлені у публікаціях автора та апробовані під час участі у конференціях.

На підставі вищенаведеного, дисертація Острович Ельзи Сергіївни на тему «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент Сорока Л.В. відзначила достатній фаховий рівень дисертаційного дослідження Острович Е.С., виконаного на актуальну тему, істотне теоретичне і прикладне наукове обґрунтування висновків і пропозицій.

Здобувачка досить чітко та влучно окреслює необхідність розгляду піднятого нею питання, оскільки комплексних, спеціалізованих досліджень, присвячених вирішенню наукового завдання по розкриттю адміністративно-

правових засад деінституалізації в Україні немає.

Структурна побудова дисертації є логічною та структурованою, а сама робота відповідає поставленим завданням та досягає поставлену мету дослідження.

У результаті проведеного дослідження вироблено відповідну теорію, сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Автором сформульовано низку нових теоретичних положень, обґрунтовано відповідні висновки, рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України у досліджуваній сфері.

Робота містить й інші позитивні висновки та є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Разом з тим робота містить окремі недоліки, які не є суттєвими та такими, що не зменшують наукової цінності дисертаційного дослідження, проте потребують уточнення.

Автор зазначає, що одним із дієвих напрямів деінституалізації є реабілітація батьків замість вилучення дітей, але далі в роботі я не знайшла в якій спосіб необхідно це робити і чи є у Вас інформація про позитивний досвід реалізованої програми по реабілітації батьків.

У новизні дослідження Ви зазначаєте, що процес деінституалізації в Україні слід розглядати, як важливу та обов'язкову складову трансформаційних перетворень у сфері інституційного догляду за особами, які опинилися в складних життєвих обставинах. Я би так категорично не ставила питання, необхідна складова - так, але як важливу і обов'язкову - ні. Адже, на мою думку, особам з інвалідністю або з тяжкими захворюваннями краще знаходитися у спеціалізованих установах зі спеціальним піклуванням.

Підсумовуючи, слід зробити висновок, що дисертаційне дослідження на тему «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні» відповідає вимогам, встановленим у пп. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор – Е.С. Острович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі права.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Галуцько В.В. відзначив, що для дослідження обрана актуальна тема, яка має велике теоретичне і практичне значення в умовах розбудови демократичної, соціальної та правової держави.

При дослідженні застосовано ряд методів, обраних автором з урахуванням специфіки поставленої мети, а також об'єкта і предмета дослідження. У ході дослідження проаналізовано значну кількість нормативних актів, опрацьовано спеціальну та наукову юридичну літературу, у тому числі й зарубіжну.

Тема роботи досить актуальна, зміст роботи вказує на те, що дисертант загалом успішно вирішив ті завдання, які він ставив перед собою. Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації вперше на підставі узагальнення наукових праць вчених та аналізу чинного законодавства, розкрито адміністративно-правові засади деінституалізації в

Україні та надано науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення.

Зміст роботи, перелік наукових публікацій доводить наукову зрілість, володіння здобувачем методикою дослідницької роботи, умінням узагальнювати досягнуте в науці і на основі досягнутого самостійно формулювати гіпотези, положення, висновки, які мають концептуальний характер та є основою для подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Заслуговують уваги сформульовані у результаті проведеного дослідження нові положення, запропоновані особисто дисертантом та питання, що дістали подальшого розвитку.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Е.С. Острович на тему «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук Трофімцов В.А. у своєму виступі підтримав попередніх доповідачів, акцентував увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що дисертаційне дослідження є теоретично і практично значущим. Підкреслив, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання, Е.С. Острович продемонструвала знання нормативних та доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

Здобувачем опрацьовано досить значний масив літератури, який прямо чи опосередковано стосується теми дисертаційного дослідження, у тому числі нормативно-правові акти національного законодавства, країн ближнього зарубіжжя. Така їх кількість свідчить про високий рівень обізнаності Е.С. Острович у питаннях, які нею досліджуються та відповідний рівень обґрунтованості зроблених висновків.

Дисертація загалом справила позитивне враження, актуальність повністю підкреслена здобувачем, робота вирізняється якісною науковою новизною та є дійсно затребуваною практикою.

Висновок – подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову.

У підсумку, дисертація Е.С. Острович відповідає вимогам, які ставляться до дисертації, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Кожна сучасна демократична держава приділяє велику увагу питанням забезпечення благополуччя дітей, охороні та захисту їх прав, свобод і законних інтересів,

особливо тих, що позбавлені батьківського піклування. Україна у цьому не є виключення, за роки незалежності в нашій державі було розроблено та запроваджено ряд нормативно-правових актів і заходів різного характеру, спрямованих на зміцнення та розвиток правових, соціально-економічних та інших гарантій даної категорії людей. Однак, на відміну від провідних країн світу, в нашій державі в частині догляду і виховання дітей позбавлених батьківського піклування застосовується переважно інституційна система, що протягом багатьох років не отримувала суттєвих змін і перетворень. Такий підхід має низку недоліків, зокрема не забезпечує належного рівня соціалізації дитини, на чому неодноразово наголошували як представник наукових кіл, так і громадські діячі. Прагнучі вирішити означену проблему влада нарешті започаткувала процес деінституалізації в Україні, ефективність та результативність якого залежить від низки умов та факторів, зокрема надзвичайно важливе місце серед них займає ступінь науково-теоретичного опрацювання ключових аспектів деінституалізації.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Дану проблематику у своїх працях розробляли: Є. Головаха, Н. Паніна, О. Мордань, С. Сегал, О. Вербілович, С. Глузман, Л. Циганок, В. Бошняк, І. Доля, С. Нечипоренко, К. Комарова, Л. Ільковець та ін. Однак, ні в якому разі не применшуючи значення наукових напрацювань цих та інших дослідників, слід констатувати, що комплексного вивчення адміністративно-правових засад здійснення деінституалізації в Україні на сьогодні не проводилося, що обумовлює актуальність та доцільність представленого дослідження, в якому розглядаються загальні та специфічні аспекти адміністративно-правового забезпечення означеного процесу в нашій державі.

Викладене обумовлює актуальність глибокого та змістовного дослідження адміністративно-правових засад деінституалізації в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Робота виконана відповідно до Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017-2026 роки та план заходів з реалізації її I етапу (розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 526-р), відповідно до «Стратегії державної політики з питань здорового та активного довголіття населення на період до 2022 року» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 січня 2018 р. № 10-р), в межах Плану заходів Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року (наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 16 лютого 2016 р. № 2/02-16.).

Мета і завдання дослідження. *Мета* полягає в тому, щоб на підставі узагальнення наукових праць вчених та аналізу чинного законодавства, розкрити адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні та надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації були поставлені такі завдання:

- розкрити етапи становлення та розвитку правового забезпечення деінституалізації;
- з'ясувати теоретико-методологічні підходи до змісту поняття деінституалізації в Україні;
- охарактеризувати нормативно-правові основи регулювання деінституалізації в Україні;
- надати загальну характеристику процесу деінституалізації в Україні;
- запропонувати визначення поняття та охарактеризувати елементи адміністративно-правового статусу загальнодержавних суб'єктів деінституалізації;
- окреслити особливості адміністративно-правового статусу інших учасників процесу деінституалізації в Україні;
- встановити значення та місце міжнародних організацій в процесі впровадження деінституалізації в Україні;
- узагальнити зарубіжний досвід деінституалізації та запропонувати можливості його використання в Україні;
- виявити проблемні питання деінституалізації в Україні та окреслити можливі шляхи їх вирішення.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають під час забезпечення прав та свобод громадян з особливими потребами.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становлять як загальнонаукові, так і спеціальні методи та прийоми наукового пізнання. За допомогою *логіко-семантичного* методу надано авторське визначення основних понять та термінів, які використовуються у дисертаційному дослідженні, зокрема таких як «деінституалізація» (підрозділ 1.2), «адміністративно-правовий статус державних суб'єктів деінституалізації» (підрозділ 2.2), «адміністративно-правовий статус недержавних суб'єктів деінституалізації» (підрозділ 2.3), та інші. Історико-правовий метод використовувався під час аналізу світового досвіду становлення та розвитку правового забезпечення деінституалізації (підрозділ 1.1). Структурно-функціональний метод використано під час аналізу адміністративно-правового статусу загальнодержавних суб'єктів деінституалізації (підрозділ 2.2) та аналізу адміністративно-правового статусу інших учасників процесу деінституалізації в Україні (підрозділ 2.3). Формально-юридичний метод використано під час аналізу нормативно-правових основ регулювання деінституалізації в Україні (підрозділ 1.3). Формально-логічний метод використано під час характеристики значення та місця міжнародних організацій в процесі впровадження деінституалізації в Україні (підрозділ 3.1). Метод критичного аналізу та порівняльно-правовий метод використано під час окреслення проблемних питань деінституалізації в Україні та

опрацюванні шляхів їх вирішення. За допомогою аналізу та синтезу опрацьовано напрямки удосконалення адміністративно-правових засад деінституалізації в Україні (розділ 3). В роботі використано й інші методи наукового пізнання.

Науково-теоретичне підґрунтя представленого дисертаційного дослідження становлять праці вчених у галузі філософії, соціології, медицини, теорії держави і права, адміністративного права, права соціального забезпечення, медичного права, управління та інших галузевих наук, у тому числі зарубіжних дослідників. *Нормативно-правовою основою* дисертації є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони та підзаконні нормативно-правові акти, в яких закріплено адміністративно-правові засади деінституалізації. *Інформаційну та емпіричну основу* роботи становлять узагальнення практики діяльності суб'єктів деінституалізації, довідкові видання, статистичні матеріали.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в дисертації вперше на підставі узагальнення наукових праць вчених та аналізу чинного законодавства, розкрито адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні та надано науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо їх удосконалення. В результаті проведеного дослідження, на виконання поставлених завдань, сформульовано низку нових положень та висновків, науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій, спрямованих на вдосконалення зазначених засад. Основні з них такі:

уперше:

– запропоновано авторське визначення поняття деінституалізація – це визначений та закріплений державою плановий процес поступального переведення певних груп населення у новостворені соціально сприятливі та комфортні для них умови, де вони можуть реалізувати усю повноту наданих їм прав, свобод та законних інтересів;

– доведено, що процес деінституалізації в Україні слід розглядати, як важливу та обов'язкову складову трансформаційних перетворень у сфері інституційного догляду за особами, які опинилися в складних життєвих обставинах;

– обґрунтовано, що громадянські суб'єкти деінституалізації в Україні представлені громадськими об'єднаннями та благодійними організаціями, які в своїй повсякденній діяльності вирішують чимало завдань щодо реформування інституційного догляду та виховання дітей. Як представники різних верств суспільства дані суб'єкти формують позитивне ставлення громадськості та держави в цілому на деінституалізаційні процеси, що відбуваються в Україні, контролюють особливості їх протікання, здійснюють матеріально-фінансову, інформаційну, кадрову підтримку вказаних процесів

– наведено комплексне узагальнення кола суб'єктів деінституалізації та аргументовано, що говорячи про суб'єктів деінституалізації, варто вести мову не про суб'єктів права, а про суб'єктів правовідносин, оскільки вони реалізують свій адміністративно-правовий статус в межах правовідносин, що виникли й знаходять свій розвиток у зв'язку із здійсненням деінституалізації.

удосконалено:

– характеристику процесу деінституалізації, під яким варто розуміти визначений та закріплений державою плановий процес поступального переведення вразливих груп населення у новостворені соціально сприятливі та комфортні для них умови, з метою повної реалізації наданих їм прав, свобод та законних інтересів;

– розуміння того, що деінституалізації може мати позитивні зрушення а разі якщо: а) адаптувати вітчизняне законодавство до міжнародних стандартів у сфері захисту прав вразливих груп населення, які перебувають під захистом та опікою держави; б) вивчати позитивний досвід процесу деінституалізації інших держав та впроваджувати його на національному рівні; в) здійснювати постійну консультативну, роз'яснювальну та інформаційну роботу з громадськістю з метою залучення до процесу деінституалізації; г) приймати участь в міжнародних урядових та неурядових організаціях, щодо здійснення моніторингу та вивчення процесу деінституалізації інших держав; ґ) удосконалювати механізми своєчасного виявлення вразливих груп населення та забезпечувати їх влаштування; д) здійснювати постійну підготовку та перепідготовку соціальних працівників; є) збільшувати обсяги фінансування соціальної сфери

– характеристику правового статусу суб'єктів деінституалізації у зв'язку з чим обґрунтовано, що від того наскільки повно й якісно закріплено адміністративно-правовий статус таких суб'єктів залежить як ефективність здійснення ними зазначеної діяльності, реалізації її окремих напрямків, так і взагалі досягнення кінцевої мети – формування стану захищеності прав, свобод та інтересів дітей, які були позбавлені батьківського піклування;

– обґрунтування того, що на сьогодні вкрай гостро потребує свого вирішення проблематика належного фінансового забезпечення деінституалізації в Україні. При цьому фінансування деінституалізації повинно бути збільшено в цілому, що необхідно здійснити як за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також шляхом пошуку додаткових джерел фінансування як то міжнародна фінансова допомога, залучення приватного сектору тощо;

– обґрунтування висновку, що проблема щодо належного кадрового забезпечення деінституалізації в Україні постає, в першу чергу, саме через недостатнє фінансування, що знаходить свій прояв у низькій заробітній платі вихователям, виплатам прийомним батькам тощо. Разом з тим мова повинна йти й про рівень підготовки персоналу. Держава повинна підвищувати престижність професії вихователя. Окрім цього за державною підтримкою необхідним є запровадження спеціалізованих навчальних курсів, спрямованих як на підвищення кваліфікації вихователів щодо деінституалізаційних процесів, так і на навчання прийомних батьків;

– характеристику правового статусу таких закладів інституційного догляду та виховання дітей, як: Міністерство охорони здоров'я України,

Міністерство соціальної політики України та Міністерство освіти і науки України;

дістало подальшого розвитку:

– пропозиції щодо удосконалення процесу деінституалізації в Україні з метою покращення якості практичної її реалізації;

– обґрунтування, що для деінституалізації важливим є нівелювати участь та вплив державних установ на життєдіяльність спеціальних груп населення (осіб з інвалідністю, дітей-сиріт, недієздатних осіб), при цьому залишити державну підтримку середовищу в якому здійснюється процес деінституалізації;

– твердження про те, що на сьогоднішній день багато країн потребують розвитку системи прийомних сімей та послуг з реабілітації, оскільки відсоток дітей молодшого віку, які перебувають під інституційним доглядом, є дуже високим. Усі країни повинні вживати заходів, аби допомогти дітям, які за будь-яких причин не можуть жити зі своїми батьками, тимчасово чи впродовж невизначеного терміну. Цього можна досягти, забезпечуючи дітей різними видами догляду аналогічним сімейному;

– узагальнення досвіду деінституалізації країн – членів Європейського Союзу, у зв'язку з чим обґрунтовано, що процеси реформування інституційного догляду та виховання дітей тут відбувалися із значною підтримкою держави, зокрема фінансовою. Діяльність фостерних сімей детально регламентувалася в законодавстві країн, зокрема в трудовому. При цьому, успішність деінституалізації залежала не тільки від фінансової сторони питання, а не менше від належного кадрового й інформаційного забезпечення даних процесів. Важливу роль у реформуванні інституційного догляду та виховання дітей відігравали й всілякі громадські формування, які мають вплив на відповідні державні органи. У більшості європейських країн інституційні заклади не припинили свого існування, проте зазнали новий вигляд, зокрема було значно підвищено комфортність перебування їх вихованців;

– розуміння того, що проблему неналежного інформаційного забезпечення також слід розглядати як одну з основних проблем, що є перешкодою деінституалізації в Україні. Констатовано, що якість такого забезпечення є вкрай незадовільною. На сьогодні більшість з пересічних громадян жодним чином не поінформовані не тощо про особливості або ж основні аспекти здійснення деінституалізації, а й взагалі незнайомі (не чули) про таке поняття та процеси, пов'язані з ним;

– висновок, що здійснення інформаційного забезпечення деінституалізації повинно відбуватися як по відношенню до в цілому українського суспільства, так і по відношенню до окремих осіб – вихователів, працівників соціальних служб, фахівців дотичних із соціальним захистом дітей професій. Саме від того наскільки вдало, ефективно побудовано інформаційне забезпечення деінституалізації напряму залежить її сприйняття українським соціумом, а також кінцевий результат переходу дитини з інституції до альтернативної форми її виховання та догляду.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– *науково-дослідній роботі* – як основа для подальших досліджень проблем правового регулювання деінституалізації в Україні (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *законотворчій діяльності* – в ході уточнення та доповнення чинних законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також під час розроблення проектів нормативно-правових актів у сфері деінституалізації в Україні;

– *освітньому процесі* – під час підготовки підручників та навчальних посібників з дисциплін «Актуальні проблеми адміністративного права України», підготовки відповідних підручників та навчальних посібників (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, семінарах, «круглих столах», зокрема: «Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення» (м. Одеса, Україна, 14-15 жовтня 2016 р.); «Право, суспільство і держава: форми взаємодії» (м. Київ, 12–13 січня 2018 р.); «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.); «Юридична наука: виклики і сьогодення» (м. Одеса, Україна, 8–9 червня 2018 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 215 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 186 найменувань на 22 сторінках.

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано в 10 наукових працях, серед яких 4 статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 2 статті – у зарубіжному науковому періодичному виданні (Канада, Республіка Молдова), 4 наукові праці – у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних науково-практичних конференціях.

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію матеріалів дисертації:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Острович Е.С. Становлення та розвиток правового забезпечення деінституалізації: світовий досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 1. С. 155-160.

2. Острович Э.С. К проблеме определения понятия и особенностей деинституализации в Украине. *Право и политика*. 2017. № 3. С. 39–42. (Кыргызская Республика)

3. Острович Е.С. Значення та місце міжнародних організацій в процесі впровадження деінституалізації в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 199-203.

4. Острович Е.С. Загальна характеристика процесу деінституалізації в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1. Т. 2. С. 156-159.

5. Острович Е.С. Нормативно-правові основи регулювання деінституалізації в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 5. С. 111-115.

6. Ostrovich E.S. Foreign experience of deinstitutionalization and the possibility of its use in Ukraine (on the example of the USA and Great Britain) *European Reforms Bulletin*. 2018. № 3 P. 32-37

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Острович Е.С. Досвід Азербайджанської республіки у сфері запровадження деінституалізації. *Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, Україна, 14-15 жовтня 2016 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С.43–46.

8. Острович Е.С. Значення та місце міжнародної організації ІNICEF в процесі впровадження деінституалізації в Україні. *Право, суспільство і держава: форми взаємодії* : Міжнародна науково- практична конференція, м. Київ, 12–13 січня 2018 р. К.: Центр правових наукових досліджень, 2018. С.32–34.

9. Острович Е.С. До характеристики досвіду США у сфері де інституалізації. *Юридична наука: виклики і сьогодення: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, Україна, 8–9 червня 2018 р.). Одеса: ГО «Причор-номорська фундація права», 2018. С. 67-69.

10. Острович Е.С. До характеристики досвіду Великобританії у сфері де інституалізації. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи: Міжнародна науково-практична конференція*, м. Київ, 9–10 березня 2018 р. – К.: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 60-63.

Характеристика особистості здобувача. Острович Ельза Сергіївна народилась 30 березня 1993 року в м. Києві. У 2014 році вступила в Київський міжнародний університет на денну форму навчання до магістратури та закінчила у 2016 році, отримавши диплом магістра з відзнакою за спеціальністю «міжнародне право» та здобувши кваліфікацію юриста-міжнародника, перекладача англійської мови. Вільно володіє російською та англійською мовами. З 04.06.2019 по теперішній час працює на посаді помічника судді Округного адміністративного суду міста Києва.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень,

У результаті попередньої експертизи дисертації Острович Е.С. і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Острович Е.С. на тему «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Острович Е.С. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167.

3. Рекомендувати дисертацію Острович Е.С. на тему «Адміністративно-правові засади деінституалізації в Україні» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**завідувач відділу проблем публічного права
Науково-дослідного інституту
публічного права
доктор юридичних наук, професор**

В.В. Ковальська

Рецензент:

**завідувач аспірантури
Науково-дослідного інституту
публічного права,
кандидат юридичних наук, доцент**

Л.В. Сорока